

Hoogleraar Han Wiskerke

‘Elke regio is anders’

Han Wiskerke, hoogleraar Rurale sociologie, sprak tijdens zijn inaugurele rede op 15 november over de regio. Daar kunnen we het beste duurzame ontwikkeling van samenleving en leefomgeving realiseren. Dat overal in de groene sector sectorale grenzen vager worden, ondersteunt zijn pleidooi voor een regionale en integrale benadering van vraagstukken in plaats van een sectorale.

Vanwaar uw belangstelling voor de regio?

“Dat heeft te maken met het aandachts-terrein van de leerstoelgroep, namelijk veranderingen in landbouw, platteland en voedingsketen. Kenmerkend voor de afgelopen decennia is de modernisering van de landbouw en de globalisering van de voedselketen. Er wordt geproduceerd voor een exportmarkt en voedselketens worden steeds langer. (De boer weet niet waar zijn product blijft en de consument weet niet waar het vandaan komt.) Dat heeft positieve gevolgen gehad zoals voldoende voedsel tegen een lage prijs en een hoogstaande en kennisintensieve landbouwsector, maar ook negatieve.”

Wat zijn dan de negatieve gevolgen?

“Dan kun je denken aan afname van de biodiversiteit, afname van werkgelegenheid, de problematiek van dierenwelzijn en wantrouwen tegen voedselproductie vanwege ziektes als de varkenspest, bse en mond- en klauwzeer. Varkenspest en mond- en klauwzeer zijn van alle tijden, maar door het toegenomen gesleep met dieren en de grote aantallen dieren gaat het, als het dan een keer mis gaat, met- een ook goed mis.”

“Tegelijk zie je grote maatschappelijke druk op de sector en vraag naar dier-vriendelijk en biologisch geproduceerd voedsel of streekproducten (korte ketens). Er is vraag naar andere producten en diensten als recreatie, educatie en zorg en ook de wens om de afname van biodiversiteit te stoppen. De vraag is of die andere producten en diensten moeten worden geleverd door gespeciali-seerde ondernemers en instanties, wat een ruimtelijke scheiding van functies betekent, of dat verschillende producten en diensten met elkaar verweeft, zoals natuur en landbouw.”

“Boeren roepen nu: wij kunnen hierin ook een rol spelen. En dat gebeurt ook steeds meer. Je ziet het met de opkomst van kampeerboeren, educatieboeren en zorgboeren. Gegroeid sinds eind jaren

80 toen initiatieven nog vooral individu-eel waren. Vanaf de jaren 90 ging dat over in samenwerkingsverbanden, zoals agrarische natuurverenigingen. De laatste jaren zie je dat dergelijke samenwer-kingsverbanden een breed scala aan pro-ducten en diensten leveren, in belang-rijke mate voor de eigen regio. Zo groeit het besef dat we in plaats van over de sector beter over de regio kunnen pra-ten. Een heel andere benadering.”

“En tegen deze achtergrond rijst ook de vraag of produceren voor een wereld-markt in een dichtbevolkt land als Ne-derland wel zo lucratief is en of je je niet beter op de eigen regio kunt richten.”

Waar moet je aan denken bij een regio?

“In Nederland, dat grotendeels een me-tropolitaaan landschap heeft, gaat het om gebieden die zowel stad als platte-land omvatten. De grenzen van een regio zijn echter lastiger aan te geven. Dat hangt af van de invalshoek. Vanuit bestuurlijk oogpunt zou je de provincie een regio kunnen noemen, maar stel je bijvoorbeeld sociaalculturele, cultuur-historische en/of landschappelijke ken-merken centraal dan kan een regio klei-ner zijn dan een provincie of juist over provinciegrenzen (of zelfs landsgren-zen) heen gaan. Essentieel is in elk geval de combinatie stad en platteland. Wil je de regionale economie versterken en re-gionale kwaliteiten verhogen, dan moe-ten stad en platteland in samenhang worden ontwikkeld. In het verleden zijn stedelijke ontwikkeling en plattelands-ontwikkeling vaak als twee gescheiden terreinen beschouwd.”

Kiest u tegen globalisering?

“Nee, regionalisering is geen normatief standpunt. Het is een empirisch waar-neembaar proces en mijn taak als weten-schapper is om te observeren en analyse-ren van wat er gaande is. Het is niet het een of het ander. Bovendien kan regio-nalisering ook ontstaan dankzij globali-

A close-up portrait of Han Wiskerke, a man with short brown hair, a goatee, and glasses. He is wearing a white collared shirt and a dark patterned jacket. The background is dark and out of focus.

Han Wiskerke

Han Wiskerke (1967) is als hoogleraar Rurale sociologie opvolger van Jan Douwe van der Ploeg, nu bijzonder hoogleraar Transitieprocessen in Europa. Wiskerke studeerde van 86 tot 92 Landbouwplantenteelt in Wageningen. Hij deed promotieonderzoek bij de vakgroep Rurale sociologie over landbouw en plattelandsontwikkeling in Zeeland en verdedigde dit onderzoek op 14 november 1997. Hij was 2,5 jaar projectleider bij het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) en twee jaar, postdoc onderzoeker op de Universiteit van Twente. Vraag was daar: hoe kun je in de landbouw duurzame systemen ontwerpen? In januari 2001 kwam hij bij de leerstoelgroep, sinds 2004 als hoogleraar. Een oratie is normaal een jaar na de start van het hoogleraarschap, maar vanwege druk op de leerstoelgroep duurde het even voor hij tijd kon nemen voor 'het verhaal'.

In beroepsonderwijs is de regio aan zet

In het groene beroepsonderwijs, mbo en hbo, wordt veel belang aan de regio gehecht. Scholen profileren zich als groene kenniscentra voor de regio en zoeken er contact, aansluiting en samenwerking met andere scholen, bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties. In regionale netwerken, want die hebben oog voor de specifieke arbeidsmarkt, bedrijvigheid en vraagstukken in die regio. Er is dan immers sprake van nabijheid. Bovendien komen, met name van het (regionale) mbo, er vaak de uitvoerders vandaan die landelijke lijnen naar die regio vertalen. Academics functioneren eerder bovenregionaal.

Scholen bepleiten verder een bepaalde mate van autonomie tegenover landelijke overheden en koepels. Een landelijke overheid (OCW en LNV) kan een koers uitzetten, maar aoc's en vaak ook hogescholen vinden dat zij zelf de regionale invulling moeten geven. Wat is de vraag van de lokale arbeidsmarkt en hoe kunnen ze daar zo goed mogelijk antwoord op geven?

Je ziet overigens ook dat sommige landelijke organisaties zich meer en meer op de regio richten. Aequor wil bijvoorbeeld van sectoraal naar regionaal werkende bedrijfsadviseurs, LTO Nederland is een netwerkorganisatie geworden waar het werk in de regio's wordt gedaan en ook een organisatie als de Milieufederatie werkt met regioconsulenten.

sering. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van ict, ontwikkeld in Silicon Valley, in vermarkting en distributie van streekproducten of voor het boeken van agro-toeristische accommodaties.”

“Regionalisering wordt deels gedreven door de vaak gehoorde klacht dat we met alle aandacht voor schaalvergroting de menselijke maat zijn kwijtgeraakt. Dat geldt voor voedselproductie, gezondheidszorg en onderwijs, maar ook op allerlei andere terreinen.”

Lokale aansluiting?

“Ja, je ziet een revival van streekidentiteit. In de grote wereld zoeken mensen dan meer naar binding met hun oorsprong, naar herkenbaarheid en naar vertrouwdeheid.”

Waar zit de kracht van de regio?

“Die zit in het doen. De regio is het niveau waarop je dingen moet uitvoeren. En daarvoor is het belangrijk dat mensen elkaar kennen en vertrouwen. Op nationaal niveau is dat er misschien ook wel, in onze poldercultuur, maar dat gaat dan niet veel verder dan het maken van afspraken over structuren en doelstellingen. Bijvoorbeeld de CO₂-uitstoot moet minder of het dierenwelzijn moet op bepaalde punten worden verbeterd.”

Wat is het belang van de regio voor kennis?

“De tijd dat we dachten dat er voor problemen, bijvoorbeeld milieudruk of duurzaamheid, slechts één, universele oplossing zou zijn, is voorbij. Elke regio kent zijn specifieke aard van problemen, en dus ook van oplossingen. Het vraagt goede samenwerking om tot oplossingen te komen in die specifieke context. Een aanpak of oplossing in Friesland, kan misschien ook in Limburg werken, maar dan is vaak wel een vertaling nodig naar de situatie daar. Het idee dat je het van bovenaf kunt sturen met generiek beleid is een illusie. Ik denk dat dit inzicht groeit.”

Conclusie?

“De huidige tijd vraagt meer om een integrale aanpak die rekening houdt met de specifieke aard van problemen op lokaal niveau. Daar moet je mensen bij elkaar brengen om samen te werken.”

“Dat is in essentie ook de kracht en tegelijk de charme van de Werkplaats van Willem Foorthuis (de lector Regionale Transitie bij Van Hall Larenstein die bewoners, bedrijfsleven, beroepsonderwijs, gebiedspartijen en gebruikers, overheid en wetenschap wil betrekken bij processen in de regio; de Werkplaats is de plek waar gezamenlijke projecten worden uitgevoerd; zie ook het interview in nummer 15 van dit vakblad, 10 oktober 2007).”

Wat betekent dat voor onderwijs?

“Ik denk, zonder dat ik goed op de hoogte ben van het groen onderwijs op mbo- en hbo-niveau, dat het onderwijs belangrijk is daar een stap voorbij het sectorale denken te zetten; naar meer territoriaal, regionaal en integraal denken. Leerlingen moeten ervan bewust worden gemaakt dat er een specifieke regionale context is. Dat er niet één oplossing is die geldt voor elk gebied. Je moet eerder in scenario's leren denken: welke mogelijkheden zijn er hier? Er spelen immers andere zaken in Friesland dan in Limburg.”

“En daarbij moet je de stad niet buiten beschouwing laten. In opdracht van en in samenwerking met Praktijkonderzoek Plant en Omgeving hebben studenten van de leerstoelgroep onderzoek gedaan naar de relatie tussen wonen en landbouw in Almere en omgeving. Hieruit blijkt onder andere een behoefte aan stadslandbouw in nieuwe woonwijken. Het idee is dan dat je stadsboerderijen met allerlei functies, zoals zorg, educatie, opvang of een restaurant met wijkkegen voedsel, integreert in nieuwe woonwijken.

Gisteren begon er een nieuwe reeks van Boer zoekt vrouw. Voor de toekomst zou Stad zoekt boer wel eens bepalend kunnen worden.” □